

STÁTNÍ ZÁVĚREČNÁ ZKOUŠKA (Mgr.)

MENSZ – Metody antropologie a antropologický výzkum

1. Antropologie jako vědní disciplína

Vymezení antropologie ve vztahu k ostatním vědním disciplínám (teorie, metoda, předmět); „four-field“ pojetí antropologie; etnologie a etnografie; sociální x kulturní antropologie; univerzalizmus x partikularismus; kulturní relativismus a koncept emic x etic; problematika neutrality a angažovanosti v antropologii; subdisciplíny antropologie; institucionální základna oboru (tradice, pracoviště, periodika...).

2. Kvalitativní přístup

Základní charakteristika a epistemologie kvalitativního výzkumu; reflexivita; povaha dat v kvalitativním výzkumu; kvalitativní výzkumný design a způsoby konstrukce vzorku; typologie nestrukturovaných metod a technik výzkumu; etnografie, zúčastněné a nezúčastněné pozorování; typy kvalitativního rozhovoru; projektivní techniky a probing; způsoby analýzy kvalitativních dat; kódy, témata a koncepty; zakotvenost a saturace; kvalitativní obsahová analýza, narativní analýza, zakotvená teorie; etické aspekty etnografie a kvalitativního výzkumu.

3. Kvantitativní přístup

Strukturované přístupy a jejich epistemologická východiska; povaha dat v kvantitativním výzkumu; atribuční, relační a prostorová data; konceptualizace, indikátory, operacionalizace a proměnné; reliabilita a validita; kvantitativní výzkumný design; zkoumaná populace a konstrukce vzorku; zkoumaný vzorek a reprezentativita; strukturované pozorování; analýza sociálních sítí (relačních dat); strukturovaný rozhovor, typy otázek, indexy a škály; způsoby administrace dotazníku a návratnost; základní charakteristiky jednorozměrné a vícerozměrné analýzy kvantitativních dat.

4. Lidská variabilita a ekologie člověka

Kritika konceptu rasy; biologická proměnlivost; adaptace; adjustace; genetické základy variability; evoluční mechanismy; znaky s jednoduchou a složitou dědičností; klimatická adaptace; adaptace na vysokohorské podmínky; adaptivní význam kožní pigmentace; metabolické a nutriční adaptace; chování, etologie člověka.

5. Antropologie těla

Vznik a vývoj antropologie těla; teorie vtělení/vtělesnění (embodiment); biomedicínské tělo; medicinalizace; mrtvé tělo (jako vědecký předmět, symbol, trofej, oběť); virtuální těla; avataři; hybridní těla; digitální těla; kulturní modifikace těla; atraktivita a stárnutí; plasticita těla; rasová, politická a geografická tělesnost; komodifikace těla; tělesnost ve vztahu člověk x zvíře.

6. Ekonomická antropologie

Vznik, základní východiska a hlavní etapy vývoje ekonomické antropologie; formalismus x substantivismus; typy subsistence; formy směny; dar x komodita; hodnota, cena a peníze; práce a dělba práce; spotřeba a masová spotřeba; konzumní kultura; globální ekonomika a kapitalismus; neoliberalismus a neoliberální étos; ekonomická nerovnost a nerovnoměrný rozvoj.

7. Politická antropologie

Kultura jako politický vynález („stará“ a „nová“ kultura, politizace kultury, vynalézání tradic); kultura jako výkon politické moci (rituály, symboly, národní mýty); politická reprezentace kultury (muzea, paměť, prostor); antropologie veřejných politik (např. rozvojová politika, vzdělanostní politiky, trestní politika).

8. Antropologie náboženství

Pojem náboženství a jeho kritika; klasické teoretické přístupy (funkcionalistický, strukturalistický, interpretativní, marxistický); nové teoretické přístupy (např. kognitivní a evoluční, fenomenologický, ontologický...); globalizace náboženství (hybridizace, apropriace, indigenizace...); náboženství a populární kultura; náboženství a nacionalismus; náboženství a spotřeba; náboženství a zdraví.

9. Vizuální antropologie

Studium obrazu v antropologické perspektivě (obraz jako předmět, metoda a prostředek re/prezentace); vizuální x textuální antropologie; význam (fotografického) obrazu v klasických etnografiích; metody studia (fotografického) obrazu (obsahová, sémiotická, diskurzivní analýza); využití fotografie a filmu při etnografickém výzkumu (fotoelicítace, photo-voice, walking with video); etnografická fotografie; etnografický film (jednotlivé „školy“ a rozlišení jejich přístupů); etnografické filmování z hlediska teorie filmového dokumentu.

10. Urbánní antropologie

Prostor a jeho konceptualizace; prostor a sociální struktura; antropologie prostoru a antropologie města; urbanizace a její vliv na sociální život; chicagská škola; manchesterská škola; dramaturgie města; neomarxismus a město; humanistická geografie; veřejný a soukromý prostor; urbánní design, urbanismus a sociální život; suburbanizace a gentrifikace; etnografie a urbánní prostor.

11. Aplikovaná antropologie

Aplikovaná x „čistá“ antropologie (tzv. fifth field debate); proměny uvažování o aplikaci v rámci různých antropologických směrů; „nová aplikovaná antropologie“; metody aplikované antropologie; institucionální základna aplikované antropologie; etika aplikované antropologie; aplikovaná x veřejná antropologie, možnosti kritiky aplikované antropologie.

12. Evropská etnologie

Pojem Ethnologia Europaea; ideové zdroje evropské etnologie; počátky etnografického zájmu o Evropu; evropská urbánní protoetnografie; starorakouská etnografie (R. Andree; F. S. Krauss; R. F. Kaindl...); švédská škola; finská škola; vztah evropské etnologie a folkloristiky; židovská etnografie; česká podoba evropské etnologie.

13. Folkloristika

Folkloristika mezi evropskou etnologií, sociokulturní antropologií a literární vědou; dějiny folkloristiky (hlavní etapy, školy, osobnosti); vymezení a základní znaky folklóru; druhy a žánry folklóru; sociální a kulturní kontext folklóru; folklorismus; současný folklór; etnografie expresivní kultury; výzkum, metody a techniky folkloristického terénního výzkumu; etika a reflexivita ve folkloristickém výzkumu.

Pokyny ke skládání státní závěrečné zkoušky

Při skládání zkoušky předložte seznam literatury (odborných článků, knih, kapitol v knize), které jste nastudoval/a v souvislosti s jednotlivými tématy státnicového předmětu. Vycházejte přitom z literatury ke kurzům, které jste během studia splnil/a, relevantních encyklopedických a přehledových titulů a dalších oborových zdrojů. Podoba a formátování seznamu jsou ponechány na vašem rozhodnutí. Skladba, rozsah a především znalost titulů mají vliv na výsledné hodnocení.

Ve své samostatně připravené prezentaci vylosovaného tematického okruhu uvádějte:

- konkrétní teorie a koncepty vztahující se k danému tématu;
- konkrétní badatele a badatelky tématem se zabývající;
- konkrétní případové studie, etnografické, historické aj. příklady popisovaných jevů;
- širší myšlenkový (event. dobový) kontext;
- alespoň dvě odborné publikace z vašeho seznamu nastudované literatury, z nichž při své prezentaci vycházíte;
- průměrná doba prezentace a diskuze je 15 minut.

Doporučení:

- Neexistuje jeden očekávaný scénář vaší prezentace. Body uvedené v závorkách u jednotlivých tematických okruhů jsou pouhá vodítka, doporučení, kudy prezentaci vést. Je nicméně na vás, zda je využijete všechny, zda se zaměříte jen na některé z nich, nebo zda je doplníte dalšími dle svého vlastního uvážení. Podstatné je hovořit smysluplně, souvisle a k věci.
- Nezahajujte svou prezentaci (nebo její část) pokusem o všeobecné definice jednotlivých pojmů (typu „kultura je...“). Jejich výklad zasazujte buď do kontextu díla konkrétních autorů a autorek („Benedictová chápe kulturu jako...“) anebo do kontextu určitých myšlenkových směrů („v konfiguracionismu je kultura pojímána jako...“). Pokud si jste jisti, že tvrzení platí v oboru všeobecně, výslovně to uveďte („obecně lze říci, že...“, „v sociální a kulturní antropologii se tímto pojmem zpravidla rozumí...“ atp.).
- Nespoléhejte na „vypracované státnicové otázky“, které v podobě neustále se rozšiřujícího fasciklu různých útržků, výpisků a nesourodých poznámek kolují z roku na rok mezi studujícími. Nejenže obsahují chyby, ale je téměř jisté, že vám v porozumění smyslu jednotlivých témat nepomohou, spíš vás zmatou nebo přivedou k jalovému ukládání nesprávných či nesmyslných vět do paměti. Vycházejte primárně z toho, co jste se naučili v osobně absolvovaných kurzech, ze zadané či doporučené četby, popř. přehledových textů, jako jsou učebnice nebo encyklopedie (v případě dějin oboru např. Martin Soukup, *Antropologie: teorie, koncepty a osobnosti*, Praha 2019). V nich jsou daná témata zpracována korektněji, smysluplněji a uceleněji. Smyslem zkoušky je ověřit vaše porozumění základům oboru, resp. schopnost tyto základy stručně a srozumitelně představit.